

Juridikavdelningen
Alexandra Carlsson

Serienummer PRS 2019:1

Förmögenhetsberäkning vid byte av permanentbostad i ärende om bostadstillägg

Pensionsmyndighetens ställningstagande

Vid prövning av rätt till bostadstillägg och äldreförsörjningsstöd¹ ska tillgång i form av privatbostadsfastighet eller privatbostadsrätt², som är den försäkrades permanentbostad och därmed den bostad som bostadstillägget prövas för, inte beaktas vid beräkning av förmögenhet.

För försäkrad som har sin bostad i särskild boendeform gäller motsvarande avseende tillgång i form av privatbostadsfastighet eller privatbostadsrätt som är permanentbostad för den försäkrades make.

Värdet av eventuell annan privatbostadsfastighet eller privatbostadsrätt ska tas upp som tillgång. Tillgångens värde ska beräknas på så sätt som anges i 102 kap. 10 § socialförsäkringsbalken (SFB).

Bakgrund

Bestämmelser om beräkning av bostadstillägg finns i 102 kap. SFB. Vid beräkning av bidragsgrundande inkomst beräknas förmögenhet per den 31 december året före det år då ansökan om bostadstillägg görs eller, vid omprövning av bidragsgrundande inkomst av annan anledning än som anges i 103 kap. 3 § SFB, per den 31 december året före det år bostadstillägget avser (102 kap. 10 § SFB).

Bestämmelser om hur förmögenhet ska beräknas vid prövning av rätt till bostadstillägg och äldreförsörjningsstöd finns i förmögenhetslagen.³ Vid beräkning av förmögenhet ska privatbostadsfastighet och privatbostadsrätt tas upp som tillgång (se 4 § förmögenhetslagen). Det ska dock bortses från sådan tillgång om den *utgör* den försäkrades permanentbostad (se 5 § förmögenhetslagen).

Pensionsmyndighetens nuvarande tillämpning av ovan angivna bestämmelser innebär att bedömningen av om värdet av en fastighet ska beaktas vid beräkningen av bostadstillägg görs med utgångspunkt i förhållandena vid utgången av året före det år som ansökan eller den löpande förmånen avser. Detta innebär att en fastighet som vid utgången av föregående år var permanentbostad för den försäkrade inte beaktas vid beräkningen av den försäkrades förmögenhet även om fastigheten under det året byter karaktär och inte längre är permanentbostad för den försäkrade. Detsamma gäller om den försäkrade vid ansökningstillfället äger en fastighet som var permanentbostad per

¹ Vid ansökan om bostadstillägg prövar Pensionsmyndigheten även rätten till äldreförsörjningsstöd. Detta rättsliga ställningstagande avser både *bostadstillägg* och *äldreförsörjningsstöd*. Härefter hänvisas dock förenklat till *bostadstillägg*.

² 4 och 5 §§ förmögenhetslagen avser tillgång i form av *privatbostadsfastighet* eller *privatbostadsrätt*. Härefter hänvisas i vissa fall förenklat till *permanentbostad* eller *fastighet*.

³ Lag (2009:1053) om förmögenhet vid beräkning av vissa förmåner

den 31 december året innan ansökningstillfället. Istället tas den före detta permanentbostaden upp som tillgång först vid närmast följande årsskifte.

Nuvarande tillämpning tillkom 2007⁴ efter tre länsrättsdomar med Allmänna ombudet för socialförsäkringen som part. Frågan om nuvarande tillämpning är korrekt har varit aktuell under flera år.

Bostadstillägg ska omprövas när något förhållande som påverkar tilläggets storlek har ändrats. Om en försäkrad byter permanentbostad beaktas värdet av den tidigare bostaden dock först från och med nästkommande årsskifte. För de försäkrade har Pensionsmyndighetens nuvarande tillämpning inget logiskt samband med faktisk förändrad omständighet.

Skälen för ställningstagandet

Författningsbestämmelser

Socialförsäkringsbalken

Bostadstillägg lämnas endast för den bostad där den försäkrade har sitt huvudsakliga boende (permanentbostaden) (101 kap. 7 § SFB).

Förmögenhet enligt 7 § 4 beräknas per den 31 december året före det år då ansökan om bostadstillägg görs eller, vid omprövning av bidragsgrundande inkomst av annan anledning än som anges i 103 kap. 3 §, per den 31 december året före det år bostadstillägget avser (102 kap. 10 § SFB).

Förmögenheten beräknas enligt lagen (2009:1053) om förmögenhet vid beräkning av vissa förmåner (102 kap. 13 § SFB).

Förmögenhetslagen

Vid beräkning av förmögenhet ska som tillgång tas upp privatbostadsfastighet och privatbostadsrätt (4 § 1 förmögenhetslagen).

Vid beräkning av förmögenhet för prövning av rätt till bilstöd, äldreomsörjningsstöd, bostadsbidrag och bostadstillägg enligt socialförsäkringsbalken ska det bortses från tillgång enligt 4 § 1 om den *utgör* den försäkrades permanentbostad och från skulder med säkerhet i sådan tillgång.

Vid beräkning av bilstöd, äldreomsörjningsstöd och bostadstillägg enligt socialförsäkringsbalken ska för försäkrad som har sin bostad i särskild boendeform det bortses från tillgång enligt 4 § 1 om den *utgör* permanentbostad för den försäkrades make och från skulder med säkerhet i sådan tillgång (5 § förmögenhetslagen).

Lag (2001:761) om bostadstillägg till pensionärer m.fl. (BTPL)

Nuvarande tillämpning tillkom 2007. Vid denna tidpunkt fanns motsvarande bestämmelse i 16 § BTPL. Nedan bestämmelsen i för tidpunkten gällande lydelse.

Tillägg till den bidragsgrundande inkomsten skall göras för förmögenhet beräknad per den 31 december året före det år då ansökan om bostadstillägg görs enligt vad som anges i denna paragraf och 17 §.

⁴ Försäkringskassans dokument *Förmögenhetberäkning vid permanentboende*, daterat 2007-10-03.

Som förmögenhet räknas den skattepliktiga förmögenheten enligt lagen (1997:323) om statlig förmögenhetsskatt, beräknad med bortseende från värdet av sådan privatbostadsfastighet eller privatbostadsrätt som avses i 2 kap. 13 respektive 18 § inkomstskattelagen (1999:1229) och som *utgör* den sökandes permanentbostad samt skulder med säkerhet i denna egendom. För sökande som har sin bostad i särskild boendeform skall detsamma gälla i fråga om värdet av privatbostadsfastighet eller privatbostadsrätt som *utgör* permanentbostad för den sökandes make (16 § första och andra stycket BTPL).⁵

Förarbeten

Prop. 2000/01:140 om reformerade regler för bostadstillägg till pensionärer m.fl.

Förarbeten till tidigare lag om bostadstillägg till pensionärer utgår från att det är värdet av den privatbostadsfastighet eller bostadsrättslägenhet, för vilken bostadstillägg *söks*, som inte ska tas med vid förmögenhetsberäkningen.⁶ Enligt annan skrivning i samma proposition ska privatbostadsfastighet som pensionären *bebor* inte tas upp som tillgång.⁷ I författningskommentaren anges det att värdet av privatbostadsfastighet eller privatbostadsrätt som *utgör* den sökandes permanentbostad inte ska räknas med som förmögenhet.⁸

I samband med att reglerna om bostadstillägg reformerades 2003 betonades att förmånen skulle vara ett komplement till ålderspensionen och ha karaktär av individinriktat grundskydd. Enligt motiven skulle bostadstillägg i princip endast lämnas till personer som var i behov av förmånen för att klara sin huvudsakliga försörjning och kunna efterfråga ett acceptabelt boende samt att möjligheterna för personer med höga inkomster att erhålla bostadstillägg skulle vara begränsade.⁹

Vid beräkning av den bidragsgrundande inkomsten ska inkomst av kapital och inkomsttillägg för förmögenhet bygga på faktisk inkomst. Det ansågs rimligt att bestämma sådan faktisk inkomst med utgångspunkt i kapitalinkomsten och förmögenhetsvärdet per den 31 december året före det år ansökan om bostadstillägget avser.¹⁰

Prop. 2001/02:119 om vissa socialförsäkringsfrågor m.m.

Om förmögenhet av större betydelse eller av föränderlig karaktär ändras bör den period beslutet gäller anpassas efter detta. Om det finns anledning anta att förmögenhetsförhållandena ändrats så att de påverkar bostadstilläggets storlek mer än marginellt så kan det enligt förarbetena till tidigare lag om bostadstillägg till pensionärer bli aktuellt att begära in en ny ansökan.¹¹

⁵ 16 § första och andra stycket BTPL enligt lydelse gällande vid tidpunkten för tidigare rättsligt ställningstagande i frågan, se lag (2002:326).

⁶ Se prop. 2000/01:140 s.67 och 68.

⁷ Se a.a. prop. s.28.

⁸ Se a.a. prop. s.119.

⁹ Ur sammanfattning från HFD 2017 ref. 43 med hänvisning till prop. a.a. s.35 ff. och 67 f.

¹⁰ Se a.a. prop. s.70 och 71.

¹¹ Se prop. 2001/02:119 s.46 och 66.

Prop. 2008/09:203 om beräkning av förmögenhet vid fastställande av vissa förmåner

De tillgångar som ska tas upp vid beräkning av förmögenhet bör, med mindre justeringar, vara desamma som i den upphävda lagen om statlig förmögenhetsskatt. De gällande undantagsbestämmelserna för bostadstillägg avseende privatfastigheter och privatbostadsrätter som *är* den försäkrades permanentbostad bör kvarstå.¹²

Praxis

HFD 2017 ref. 43

Högsta förvaltningsdomstolen har prövat frågan om vad som avses med permanentbostad vid beräkningen av en persons förmögenhet när dennes rätt till bostadstillägg prövas.

Av domen framgår bland annat följande om tillämpning av förmögenhetslagen och lagens bestämmelser om permanentbostad. Enligt Högsta förvaltningsdomstolens mening bör särskild vikt läggas vid att förmögenhetslagen utgör ett komplement till bland annat bestämmelserna om bostadstillägg i SFB. Vidare anser Högsta förvaltningsdomstolen att förmögenhetslagens funktion att utgöra ett komplement till bland annat SFB talar för att uttrycket permanentbostad ska ges samma innebörd oberoende av om det används för att avgränsa de kostnader för vilka bostadstillägg kan lämnas eller om det används vid beräkningen av den förmögenhet som påverkar rätten till denna förmån. Även bostadstilläggets karaktär av individinriktat grundskydd talar för att undantaget för permanentbostad ska tillämpas restriktivt.

Vid skrivningar om byggnad som inte omfattas av förmögenhetslagens undantagsbestämmelse för permanentbostad använder Högsta förvaltningsdomstolen olika formuleringar såsom att bestämmelsen inte omfattar byggnad som vid den aktuella tidpunkten var *upplåten* alternativt byggnad som någon annan än den försäkrade *disponerar*. Båda dessa formuleringar tar sikte på aktuella förhållanden.

Avgöranden från länsrätt

Försäkringskassan ändrade sin tillämpning 2007 efter några underinstansavgöranden¹³ där Allmänna ombudet för socialförsäkringen gjort gällande att Försäkringskassans tillämpning av bestämmelserna om bostadstillägg inte var korrekt.

Bedömning

Av förmögenhetslagen framgår att värdet av privatbostadsfastighet och privatbostadsrätt som *inte* utgör permanentbostad ska beaktas vid beräkning av förmögenhet i ärende om bostadstillägg.

Av förarbeten framgår att undantaget för permanentbostad tar sikte på aktuella förhållanden. Pensionsmyndigheten gör bedömningen att det är i linje med ovan redovisade förarbeten, att bostadstillägg beviljas utifrån aktuella förhållanden. Undantaget för den försäkrades permanentbostad i 5 § förmögenhetslagen ska inte ges en sådan extensiv tillämpning att undantaget gäller för visst kalenderår utan att ta hänsyn till faktiska förhållanden.

¹² Se prop. 2008/09:203 s.16.

¹³ Länsrätten i Stockholms län mål nr 14394-05 och 19410-05, Länsrätten i Uppsalas län mål nr 174-07 och 285-07 samt Länsrätten i Gävleborgs län mål nr 1747-06.

Vidare anser Pensionsmyndigheten att Högsta förvaltningsdomstolens avgörande ger stöd för att undantaget för permanentbostad tar sikte på aktuella förhållanden.

Mot denna bakgrund är det endast värdet av tillgång i form av bostad som *är* den försäkrades permanentbostad, tillika den bostad som bostadstillägget prövas för, som det ska bortses från vid beräkning av förmögenhet. För försäkrad som har sin bostad i särskild boendeform gäller motsvarande avseende tillgång i form av privatbostadsfastighet eller privatbostadsrätt som *är* permanentbostad för den försäkrades make.

Detta ställningstagande innebär att Pensionsmyndighetens tillämpning ändras på så sätt att värdet av privatbostadsfastighet eller privatbostadsrätt som inte längre är permanentbostad ska beaktas vid beräkning av bostadstillägg. Det värde som ska påverka beräkningen är värdet på så sätt som anges i 102 kap. 10 § SFB.

Tillämpning av detta rättsliga ställningstagande vid omprövning med mera
När Pensionsmyndigheten genom ett rättsligt ställningstagande ändrar tidigare tillämpning ska den nya tillämpningen generellt sett användas i varje ärende som myndigheten därefter beslutar i, om det inte finns några särskilda övergångsregler.

Detta rättsliga ställningstagande innebär inte att beslut fattade under 2019 fram till att ställningstagandet har beslutats är felaktiga. I de fall Pensionsmyndigheten i tidigare ärende har beslutat att värdet av fastighet eller bostadsrätt som var permanentbostad per den 31 december 2018 inte ska beaktas vid beräkning av bostadstillägg under 2019 ska tidigare beslut inte ändras. Om den försäkrade fortsatt äger den tidigare permanentbostaden den 31 december 2019 påförs värdet av densamma som förmögenhet från och med januari 2020.

Samma hantering gäller vid en begäran om omprövning från den enskilde och vid överklaganden.

Detta rättsliga ställningstagande har beslutats av chefsjuristen Lena Aronsson efter föredragning av juristen Alexandra Carlsson. I den slutliga handläggningen har även enhetschefen Martina Irving och juristen Therese Ahrling deltagit.

Beslutet har föregåtts av beredning med utvecklingsavdelningen och produktionsavdelningen samt remiss med Försäkringskassan.

Lena Aronsson

Alexandra Carlsson